

Trendoverzicht Apeldoorn 2017

Met een blik op de Strategische Thema's

dd. 22 maart 2018

Het *Trendoverzicht 2017* geeft een beeld op hoofdlijnen over heel Apeldoorn met de focus op de strategische thema's: Comfortabele Gezinsstad, Ondernemende Stad, Toeristisch Toplandschap en Duurzaamheid.

Het Sociaal Domein vormt op zich geen onderdeel van deze strategische thema's en heeft daarom geen aparte plek in dit trendoverzicht. Er wordt op dit moment gewerkt aan de Monitor Sociaal, die een uitgebreid overzicht zal geven over de ontwikkelingen in het Sociaal Domein.

Dit trendoverzicht is niet bedoeld als instrument voor sectorale beleidsevaluatie of gebiedsinformatie (wijken en dorpen). Daar zijn beleidsmonitors, gebiedsfoto's en -scans voor.

Samenvatting (met duiding)

Comfortabele Gezinsstad

De groei naar ruim 161.000 inwoners (een hogere groei dan de bevolkingsprognoses hadden voorspeld) laat zien, dat Apeldoorn voor veel mensen nog steeds een aantrekkelijke gemeente is om te wonen. In kwalitatieve zin wordt dit bevestigd door de uitkomsten van het Bewonerspanel: Apeldoorners oordelen erg positief over het wonen in Apeldoorn en geven een hoog rapportcijfer voor het leven in Apeldoorn en ook voor de veiligheid in hun buurt. Dit laatste wordt ondersteund door de lage misdaadcijfers in Apeldoorn en de snellere afname van het aantal misdrijven dan in omliggende grote gemeenten en gemiddeld in Nederland. Daarnaast is de sociale cohesie in Apeldoorn relatief hoog.

Het historisch hoge vestigingssaldo was, net als voorgaande jaren, voornamelijk op het conto te schrijven van mensen met kinderen. Dat bevestigd Apeldoorn als comfortabele gezinsstad. Maar voor het eerst in vele jaren was bij de 18-24 jarigen in 2017 ook een positief vestigingssaldo te zien. Deze leeftijdsgroep stond jaren bekend als 'het demografisch lek' van Apeldoorn (!). Daarnaast wonen er steeds meer mensen met een migratieachtergrond in Apeldoorn.

De bevolkingsgroei was mede mogelijk door de groei van de woningvoorraad van jaarlijks gemiddeld zo'n 650 woningen de afgelopen 5 jaar. Dat wonen in Apeldoorn populair is, was ook te zien aan de stijgende prijzen op de Apeldoornse woningmarkt. In 2017 was de gemiddelde verkoopprijs van een bestaande woning in Apeldoorn 10,7% hoger dan een jaar eerder (de gemiddelde stijging in Nederland lag op 8%). Na een dip in 2013 stijgen de koopwoningprijzen in Apeldoorn nu dus sneller en ligt het prijsniveau nu hoger dan in omliggende grote gemeenten. Daarnaast nam de slagingskans op de sociale huurwoningmarkt in Apeldoorn snel af in de 1^e helft van 2017.

De grotere prijsstijging en afnemende slagingskans op de Apeldoornse woningmarkt duiden op een snel groeiende schaarste. Dit doet denken aan wat er een kleine 15 jaar geleden op de Apeldoornse woningmarkt gebeurde. Het was een periode waarin de Apeldoornse woningprijzen zo snel stegen, dat jonge mensen (met kinderen) geen betaalbare woning konden vinden en velen Apeldoorn verlieten of links lieten liggen. De woning

schaarste van toen was een belangrijke oorzaak van de zogenaamde 'Jonge Vlucht'. Voldoende betaalbare woningen voor met name jonge mensen (met kinderen) zijn een voorwaarde om de vraag naar wonen als comfortabele gezinsstad te accommoderen.

Door het hogere vestigingssaldo van kinderen is de ontgroening, de afname van het aantal kinderen, in Apeldoorn de laatste jaren iets vertraagd. De actuele bevolkingsprognoses hebben dat niet voorzien en onderschatten daarom het aantal kinderen in Apeldoorn, nu en de komende jaren. Om de kwaliteiten als comfortabele gezinsstad waar te maken is het daarom wel zaak voldoende voorzieningen voor kinderen te houden als onderwijs, speelgelegenheden, kinderopvang, etc.

De vergrijzing zet in Apeldoorn ondertussen door. Op 1 januari jl. waren er bijna 33.000 Apeldoorners 65 jaar of ouder, 20,4% van de bevolking. Dat is ruim hoger dan het Nederlands gemiddelde van 18,5%. Het aantal 65-plussers in Apeldoorn zal naar verwachting nog groeien naar zo'n 47.400 in 2040.

De enorme groei van het aantal ouderen zal zorgen voor een grotere druk op voorzieningen waar ouderen gebruik van maken. Het gaat dan niet alleen om de zorg, maar ook die op het gebied van b.v. recreatie, vrije tijd en cultuur. Daarnaast is het autobezit onder ouderen van nu en in de toekomst hoger dan in het verleden en zijn ze onevenredig vaker (dodelijk) slachtoffer in het verkeer. Een ander aandachtspunt is de toenemende eenzaamheid onder ouderen.

Verder is het eigenwoningbezit onder ouderen nu en in de toekomst veel hoger dan in het verleden. De verhuisgeneigdheid onder ouderen is laag, ook wanneer zij minder mobiel en vitaal worden en de behoefte aan zorg toeneemt. Daardoor verschuift de verantwoordelijkheid voor de aanpassingsopgave van de woningcorporaties naar de oudere huiseigenaren zelf (bron: Planbureau voor de Leefomgeving). Tenslotte is van belang te beseffen, dat het komend decennium veel mensen komen te overlijden die in de jaren na WOII zijn geboren. Daardoor zullen zij een navenant aantal woningen achter laten. Dit zal consequenties hebben voor de Apeldoornse woningmarkt in die periode.

Ondernemende Stad

De gevolgen van de economische hoogconjunctuur in Nederland zijn ook terug te zien in Apeldoorn. Na een jarenlange daling is het aantal arbeidsplaatsen in Apeldoorn weer gestegen. Het aantal was eind 2017 zo'n 94.200, en daarmee bijna 1.500 meer dan een jaar eerder.

Over de jaren was bij de speerpuntsectoren ICT & Media, Transport & Logistiek en Vrije Tijd een (lichte) stijging te zien qua aantal arbeidsplaatsen. De sector Zorg daarentegen kent al sinds 2013 een dalende trend. Sinds 2013 is het aantal arbeidsplaatsen in deze sector afgenomen met 3.100 en het gaat dan voornamelijk om de thuiszorg. Het gevolg van de bezuinigingen in de zorg is duidelijk te zien.

Net als in heel Nederland is in 2017 de werkloosheid in Apeldoorn gedaald, evenals het aantal WW- en bijstandsuitkeringen en het aantal niet werkende werkzoekenden. In Apeldoorn daalde het werkloosheidspercentage van 6,0% in 2016 naar 4,6% in 2017 en in Nederland van 6,0% naar 4,9%. Op 2016 na lag het Apeldoorns werkloosheidspercentage de afgelopen jaren onder het Nederlands gemiddelde. Opvallend was echter dat qua opleidingsniveau alleen het werkloosheidspercentage van de middelbaar opgeleiden in Apeldoorn (iets) hoger lag dan het Nederlands gemiddelde. Dat duidt erop dat middelbaar opgeleiden in Apeldoorn het nu relatief wat moeilijker hebben op de arbeidsmarkt dan anderen.

De economische groei van Apeldoorn lag sinds 2014 onder het Nederlands gemiddelde. De groei in Apeldoorn was in 2016 overigens wel hoger dan in 2015. En de Apeldoornse economie is relatief sterk afhankelijk van de niet-commerciële dienstverlening. Deze omvat ruim een derde van de Apeldoornse economie. Daarbij is de arbeidsproductiviteit van de niet-commerciële dienstverlening in Apeldoorn wel hoger dan gemiddeld in Nederland.

Ondanks de positieve economische ontwikkelingen kan worden geconcludeerd, dat het aantal arbeidsplaatsen in Apeldoorn eind 2017 nog een kleine 6.000 onder het beoogde aantal van 100.000 in 2020 lag. Naast de economische crisis hebben de bezuinigingen in de zorgsector en bijvoorbeeld het vertrek van een flink deel van de Belastingdienst ervoor gezorgd, dat het aantal arbeidsplaatsen sinds 2012 in Apeldoorn fors is afgenomen. Dit laat zien dat een deel van de niet-commerciële dienstverlening in Apeldoorn kwetsbaar was qua arbeidsplaatsen, ondanks het relatief grote belang in de Apeldoornse economie.

De vergrijzing, die in Apeldoorn bovengemiddeld is, zal ervoor zorgen dat de vraag naar zorg zal toenemen en navenant het aantal arbeidsplaatsen in deze sector. Maar het is de vraag welke andere Apeldoornse sectoren de groei naar 100.000 arbeidsplaatsen zullen kunnen dragen. Aandachtspunt daarbij is de positie van de middelbaar opgeleiden, die het nu in Apeldoorn relatief wat moeilijker hebben op de arbeidsmarkt gezien het hogere werkloosheidspercentage.

(Op dit moment wordt door Bureau Louter een grondige analyse van de regionale arbeidsmarkt gemaakt. In de resultaten van dit onderzoek wordt gedetailleerder ingegaan op de kenmerken van en kansen op de Apeldoornse arbeidsmarkt.)

Toerisme en vrije tijd

In 2017 was de regio Veluwe en Veluwerand de nummer 1 vakantiebestemming van Nederland voor binnenlandse vakanties. En daarbij was te zien dat de werkgelegenheid in de sector Vrije tijd in Apeldoorn weer was gegroeid in 2017. De groei van de werkgelegenheid was er ook in de jaren toen het totaal aantal arbeidsplaatsen in Apeldoorn afnam. De binnenlandse vakanties leverde in 2016 de Veluwse economie €277 mln. op en het aantal buitenlandse gasten nam toe. Daarnaast waren Apeldoornse dagattracties goed vertegenwoordigd in de top van bezoekersaantallen.

Bij dit positieve nieuws hoort ook een nuancerende beschouwing. 2017 was wel het op 1 na slechtste jaar qua absoluut aantal binnenlandse vakanties op de Veluwe sinds 2002. Alleen in 2016 was het nog iets lager. Sinds 2012 is het aantal binnenlandse vakanties op de Veluwe flink afgenomen tot en met 2016. Het slechte weer in de zomer van 2017 was de oorzaak voor de enorme afname van het aantal binnenlandse vakanties in de Noordzebadplaatsen afgelopen jaar.

Daarnaast zijn de gemiddelde bestedingen van een toerist op de Veluwe een stuk lager dan het Nederlands gemiddelde. En daarbij was de daling van deze gemiddelde bestedingen op de Veluwe behoorlijk groter dan gemiddeld in Nederland. Dat kan ermee te maken hebben dat relatief veel vakantiegangers op de Veluwe overnachten in een bungalow of een camping en geen 'big spenders' zijn. In economische zin heeft de Veluwe moeite om bij te blijven bij de landelijke ontwikkeling van toeristische uitgaven, ondanks dat het de nummer 1 vakantiebestemming is qua bezoekersaantallen.

Duurzaamheid

Apeldoorn wordt in zijn algemeenheid steeds duurzamer volgens de duurzaamheidscore van Telos en scoort op deze schaal iets hoger dan het Nederlands gemiddelde. Dat komt met name door de hoge score op de schaal van Ecologisch kapitaal. Apeldoorn scoort daarbinnen goed op Afval en grondstoffen, Bodemkwaliteit, Luchtkwaliteit en Waterkwaliteit.

Het aantal kg huishoudelijk restafval in Apeldoorn is relatief laag en neemt al jaren af. Het werken met gedifferentieerde tarieven werpt zijn vruchten af. Ook in andere gemeenten waar gedifferentieerde tarieven worden gehanteerd is hetzelfde patroon te zien.

Minder goed scoort Apeldoorn echter op Energie. Ondanks een afname de afgelopen jaren is het energieverbruik van Apeldoornse huishoudens relatief hoog. En de afname van het gasverbruik in Apeldoorn was minder dan gemiddeld in Nederland. Het hoge energieverbruik in Apeldoorn is ook terug te zien in de hogere uitstoot van CO_2 in Apeldoorn vergeleken met Nederland. Opvallend was het grote verschil met Deventer, waar de gemiddelde CO_2 uitstoot in 2016 zo'n 20% lager was dan in Apeldoorn.

Vermoedelijk heeft de samenstelling van de woningvoorraad in Apeldoorn te maken met het grotere energieverbruik. Apeldoorn kent namelijk relatief veel 2 onder 1 kap- en vrijstaande woningen. En daarnaast ook relatief veel grotere woningen in het buitengebied. Om op hetzelfde niveau van energieverbruik uit te komen als Nederland gemiddeld zal het energieverbruik in Apeldoorn nog flink moeten dalen. En er is een flink gat te dichten om de CO_2 uitstoot te reduceren naar het niveau van Nederland, of zelfs dat van Deventer.

Bevolkingsontwikkeling van de comfortabele gezinsstad

Apeldoorn groeide verder naar ruim 161.000 inwoners en groeide sneller dan prognoses voorspelden

In 2017 groeide Apeldoorn verder naar 161.139 inwoners. In onderstaande tabel is te zien, dat dit met name kwam door het historisch hoge vestigingssaldo van 1.128. (Het vestigingsoverschot was net niet zo hoog als in het recordjaar 1981: 1.145.) Samen met een licht negatieve natuurlijke aanwas kwam de netto bevolkingsgroei in 2017 op 1.086.

Opmerkelijk is daarnaast, dat de Apeldoornse bevolkingsgroei sneller verliep dan de prognoses voorspelden. Apeldoorn groeide zelfs sneller dan de hoge variant van het CBS voorspelde. Het verschil met deze prognose was bijna 450 inwoners.

Loop van de bevolking gemeente Apeldoorn

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Inwoners per 1 januari	156.950	157.306	157.534	158.106	159.051	160.053
Geboorten	1.470	1.527	1.463	1.574	1.560	1.505
Overlijdens	1.468	1.527	1.449	1.530	1.579	1.526
Natuurlijke aanwas	2	0	14	44	-19	-21
Vestiging	5.820	5.687	6.115	6.364	6.867	7.081
Vertrek	5.405	5.462	5.579	5.487	5.825	5.953
Vestigingssaldo	415	225	536	877	1.042	1.128
Saldo administratieve correcties	-61	3	22	24	-21	-21
Netto groei aantal personen	356	228	572	945	1.002	1.086
Inwoners per 31 december	157.306	157.534	158.106	159.051	160.053	161.139

bron: BRP

De bevolkingsgroei werd mede mogelijk gemaakt door een toename van de woningvoorraad. Begin 2013 stonden er volgens het CBS 68.319 woningen in Apeldoorn. 5 jaar later bedroeg dat 71.526. Dat is een netto groei van gemiddeld bijna 650 per jaar.

Vergeleken met Nederland als geheel kende Apeldoorn dezelfde relatieve groei over de periode 2013 tot 2018: 2,5%. Vergeleken met de andere grote gemeenten rondom Apeldoorn groeide Apeldoorn in deze periode alleen sneller dan Deventer: +1,0%. De andere grote gemeenten lieten alle een hogere groei zien: Arnhem +5,0%, Ede +4,4%, Nijmegen +5,7% en Zwolle +2,9%.

Historisch: positief vestigingssaldo 18-24 jarigen, is het 'demografisch lek' gedicht?

In 2017 was het vestigingssaldo van de 18-24 positief: +142. Dat is historisch, omdat deze leeftijdsgroep jaren bekend stond als het 'demografisch lek' van Apeldoorn. De oorzaak hiervan was een lichte daling van het aantal vertrekkers in deze leeftijdsgroep en

een behoorlijke stijging van het aantal vestigers. 47% van deze vestigers kwam uit Oost Nederland. Ten opzichte van West Nederland kende deze leeftijdsgroep nog wel een negatief vestigingssaldo in 2017: -158. Gezien de regio's van bestemming (b.v. Groningen, Enschede, Amsterdam, Utrecht, Nijmegen) speelden studiemotieven bij het vertrek van mensen binnen deze leeftijdsgroep waarschijnlijk een grote rol.

Van de 18-24 jarigen, die zich in 2017 in Apeldoorn vestigden en op 1 januari 2018 nog steeds in Apeldoorn woonden, had 66,2% een Nederlandse achtergrond, 16,0% een westerse migratieachtergrond en 17,6% een niet-westerse migratieachtergrond. De belangrijkste landen van herkomst waren Nederland (879 personen), Polen (40 personen), Syrië (34 personen), Turkije (30 personen), Vietnam (28 personen) en Slowakije (22 personen).

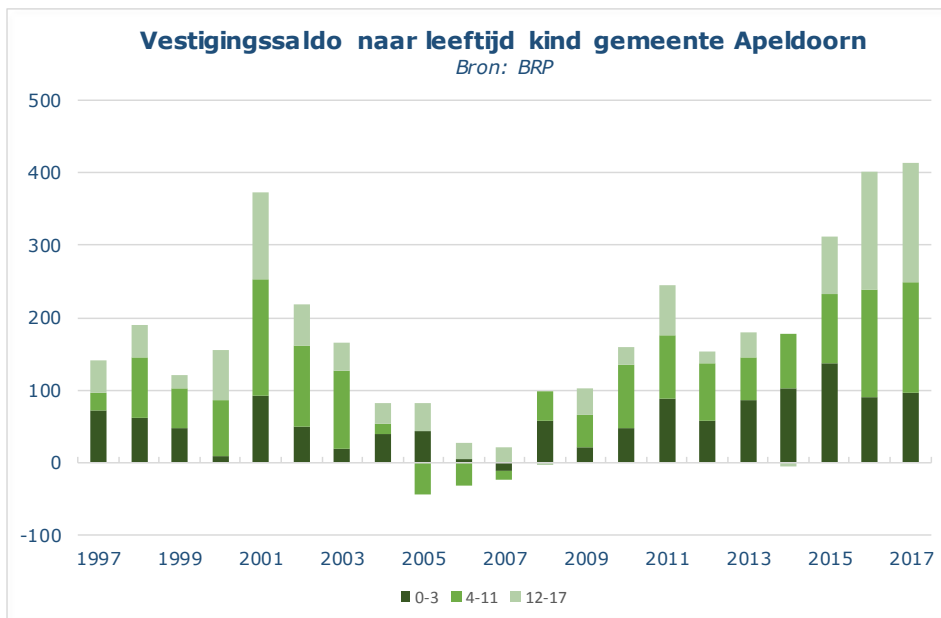
De ontwikkeling naar een positief vestigingssaldo van de 18-24 jarigen is natuurlijk heel mooi. Maar of het 'demografisch lek' echt is gedicht moet de komende jaren blijken.

Apeldoorn is nog altijd aantrekkelijk als vestigingsplaats voor mensen met kinderen

Evenals in voorgaande jaren was het vestigingssaldo onder 25-39 jarigen (+361) en 0-17 jarigen (+414) het hoogst vergeleken met de andere leeftijdsgroepen. En net als de afgelopen jaren was het vestigingssaldo uit Oost Nederland het grootst.

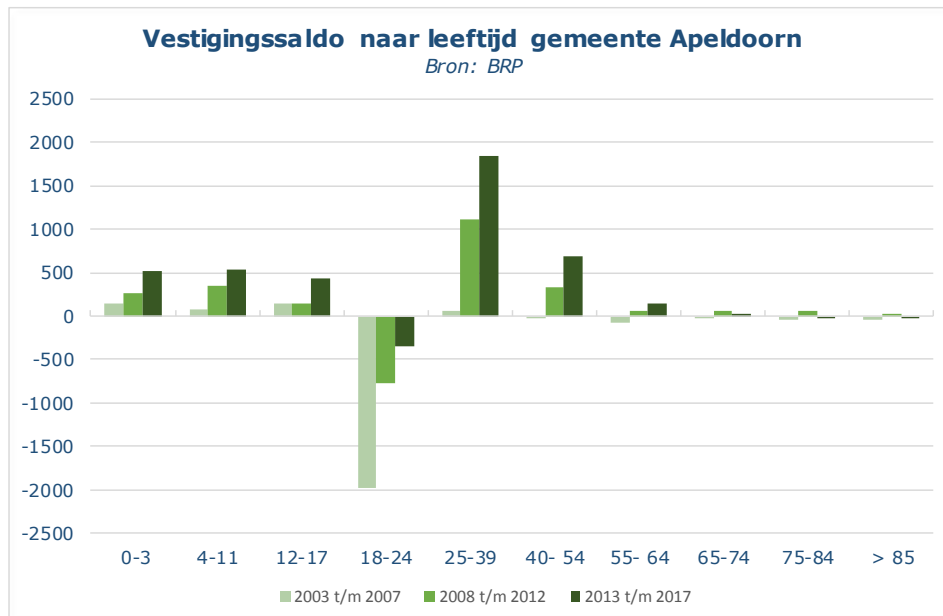
Evenals vorig jaar was het vestigingssaldo van 0-11 jarigen vanuit West Nederland ruim het dubbele van dat vanuit Oost Nederland van deze leeftijdsgroep: +118 vs. +53.

Op basis van deze cijfers mag worden geconcludeerd, dat Apeldoorn nog altijd aantrekkingskracht uitoefent op mensen met kinderen. In onderstaande figuur is de positieve ontwikkeling van de afgelopen jaren goed te zien.

Figuur 1

In de onderstaande grafiek worden voor vijfjaarsperioden de vestigingssaldi van verschillende leeftijdsgroepen weergegeven. Het is goed te zien dat het vestigingssaldo van de 25-39 jarigen en jongste leeftijdsgroepen over de jaren flink is gegroeid. En ook heel duidelijk is de enorme afname van het negatieve vestigingssaldo van de 18-24 jarigen.

Figuur 2

De culturele diversiteit neemt toe in Apeldoorn

Er wonen steeds meer mensen met een migratieachtergrond in Apeldoorn. Dat wil zeggen, mensen van wie minstens één van de ouders in het buitenland is geboren (definitie CBS).

In onderstaande tabel is te zien dat het aandeel Apeldoorners met een westerse migratieachtergrond licht is gestegen van 8,0% in 2013 naar 8,3% in 2018. Het aandeel Apeldoorners met een niet-westerse migratieachtergrond steeg in dezelfde periode van 7,7% naar 8,8%

Aandeel Apeldoorners met een Nederlandse en een migratieachtergrond

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nederlands	84,3%	84,2%	83,9%	83,6%	83,3%	82,8%
Overig westers	8,0%	8,0%	8,0%	8,1%	8,1%	8,3%
Niet westers	7,7%	7,9%	8,0%	8,2%	8,6%	8,8%

bron: BRP

Hieronder zijn de grootste herkomstgroepen van Apeldoorners met een migratieachtergrond weergegeven. De groep Apeldoorners met een Turkse achtergrond is nog altijd het grootst, gevolgd door die van Nederlands Indië en Duitsland.

De meeste van deze herkomstgroepen zijn tussen 2013 en 2018 gestegen in aantal, behalve de top 3. De groep Apeldoorners met een Syrische achtergrond is het meest gegroeid, van 59 in 2013 naar 835 in 2018.

Apeldoorners met een migratieachtergrond - grootste groepen naar herkomst op 1 januari

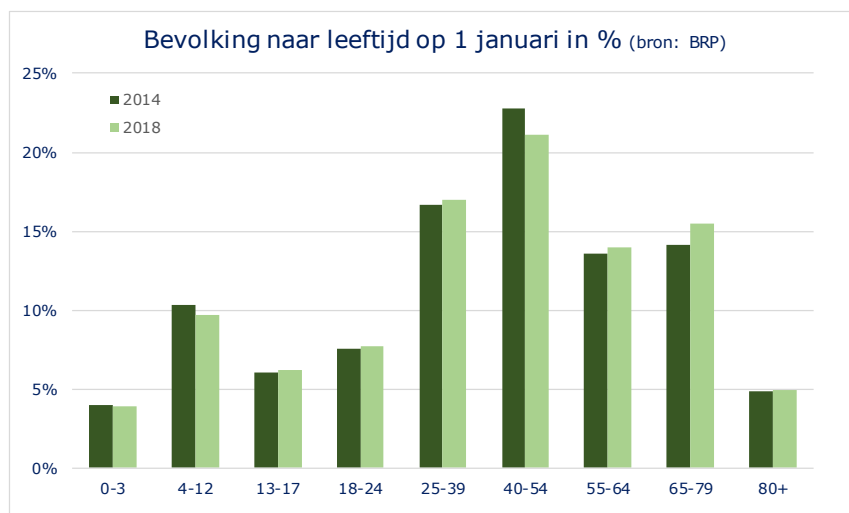
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Turkije	4.280	4.249	4.236	4.248	4.260	4.284
Nederlands Indië	3.687	3.647	3.618	3.584	3.560	3.535
Duitsland	3.014	2.951	2.942	2.940	2.898	2.872
Nederlandse Antillen	962	1.004	1.014	1.022	1.042	1.039
Suriname	982	990	1.006	1.021	1.020	1.014
Afghanistan	794	811	831	854	908	920
Polen	869	877	896	888	885	920
Marokko	842	846	850	849	878	907
Indonesië	832	839	847	857	855	899
Joegoslavië	547	553	640	695	699	864
Syrië	59	69	148	358	660	835
Sovjetunie	532	542	551	581	594	627
Irak	441	470	492	521	572	589
China	419	443	458	459	480	503
Groot-Brittannië	482	469	479	495	489	499

bron: BRP

De ontgroening zette door, maar vertraagde de laatste jaren iets

Ten opzichte van 2012 waren er in 2018 ruim 1.300 0-12 jarigen minder in Apeldoorn. De afgelopen jaren is de daling van het aantal kinderen (ontgroening) in Apeldoorn echter iets vertraagd. In 2018 was het aantal 0-12 jarigen in Apeldoorn slechts 100 minder dan in 2017. De reden hiervan is het positieve vestigingssaldo de afgelopen jaren van deze leeftijdsgroep.

In onderstaande figuur is te zien dat met name het aandeel 4-12 jarigen is afgenomen. Het aandeel 0-3 jarigen bleef nagenoeg gelijk en het aandeel 13-17 jarigen is zelfs iets gestegen.

Figuur 3

Zoals eerder geschreven groeide Apeldoorn sneller dan de prognoses voorspelden. En zien we een flink positief vestigingssaldo van kinderen tot 17 jaar (zie figuur 1). Het is daarom niet ondenkbaar, dat het aantal kinderen in Apeldoorn op zijn minst de komende jaren stabiel zal blijven en misschien zelfs licht gaat groeien.

In Apeldoorn wonen weer meer 20-ers

In figuur 3 hierboven is te zien, dat zowel het aandeel 18-24 jarigen als 25-39 jarigen de afgelopen jaren iets is toegenomen. Ook dit komt mede door het positieve vestigingssaldo de afgelopen jaren.

Vergeleken met 10 jaar geleden woonden er op 1 januari 2018 in Apeldoorn zelfs zo'n 1.850 20-ers meer. Dat betekent dat de afgelopen jaren de 'Jonge Vlucht', zoals deze toen bekend stond omgebogen is naar 'Jonge Vestiging'. De 'Jonge Vlucht' is overigens nog wel terug te zien in de leeftijdsopbouw van Apeldoorn. Er wonen nu ca. 3.100 30-ers minder dan 10 jaar geleden.

Net als bij de kinderen zagen we de afgelopen jaren bij de twintigers een toenemend vestigingssaldo. Ook bij deze groep is het niet ondenkbaar dat het aantal op zijn minst stabiel zal blijven.

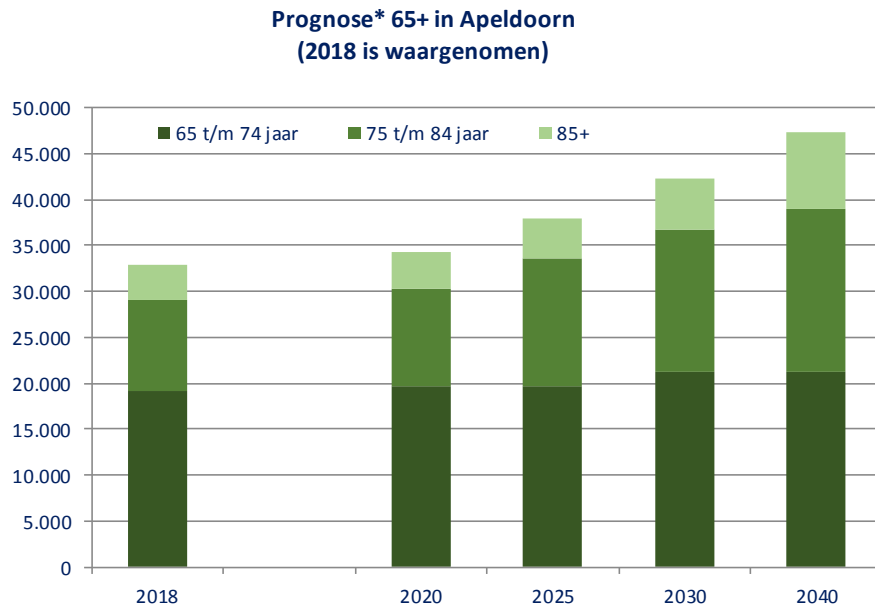
De vergrijzing ging door: bijna 33.000 65 plussers op 1 januari 2018, 20,4% van de bevolking

Daarnaast wonen in Apeldoorn relatief veel ouderen. Tussen 2014 en 2018 is het absolute aantal 65 plussers in Apeldoorn gestegen met ruim 3.000 personen naar in totaal 32.927. Relatief gezien is het aandeel 65+ gestegen van 19,0% op 1 januari 2014 naar 20,4% op 1 januari 2018. Daarmee is Apeldoorn één van de meest vergrijsde grote gemeenten van Nederland. Het aandeel 65+ ligt ook ruim boven dat van heel Nederland, dat 18,5% bedroeg op 1 januari 2017.

Zoals figuur 2 laat zien is het vestigingssaldo van senioren heel beperkt. Daarnaast verschillen de beschikbare prognoses nauwelijks van elkaar als het gaat om de toekomstige ontwikkeling van het aantal ouderen. Daarom zijn de uitkomsten van de prognoses voor deze groep wel plausibel.

Het aantal 65-plussers in Apeldoorn zal volgens de beschikbare bevolkingsprognoses naar verwachting nog groeien naar zo'n 47.400 in 2040 (zie figuur hieronder). Dat is een toename van ca. 44% ten opzichte van 2018.

Maar er zijn verschillen in groeitempo tussen de oudere leeftijdsgroepen. Het verwachte aantal 65 t/m 74 jarigen voor 2040 is zo'n 21.000, bijna 11% meer dan nu. Dat van de 75 t/m 84 jarigen is ca. 18.000, een toename van ongeveer 80% t.o.v. 2018. En de verwachting is, dat het aantal 85-plussers in Apeldoorn groeit naar ruim 8.000 in 2040, zo'n 113% meer dan in 2018.

Figuur 4

Bron: BRP en CBS/Primos

* Primos en CBS prognoses verschillen nauwelijks van elkaar wat aantallen ouderen betreft

Wonen en leven in de comfortabele gezinsstad

Ook in Apeldoorn trok de woningmarkt aan

Net als in heel Nederland stijgen in Apeldoorn de prijzen op de koopwoningmarkt. In onderstaande tabel is te zien dat de gemiddelde verkoopprijs in 2017 het hoogste was vergeleken met de omliggende grote gemeenten. Maar in 2017 lag deze wel ruim onder het Nederlands gemiddelde, terwijl deze er in 2011 nog boven lag.

Gemiddelde verkoopprijzen bestaande koopwoningen in €

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Apeldoorn	239.224	243.583	230.535	204.898	214.203	219.569	227.978	252.463
Arnhem	204.498	212.747	205.702	189.517	190.551	199.528	205.816	221.424
Deventer	205.165	214.811	203.303	180.761	196.528	194.410	207.765	226.791
Ede	265.566	249.686	237.404	222.518	225.311	231.632	246.465	247.766
Nijmegen	226.928	225.197	216.593	204.936	206.906	213.740	224.355	248.912
Zwolle	223.622	220.887	215.084	213.228	216.558	218.349	228.479	245.803
Nederland	239.530	240.059	226.661	213.353	222.218	230.194	243.837	263.295

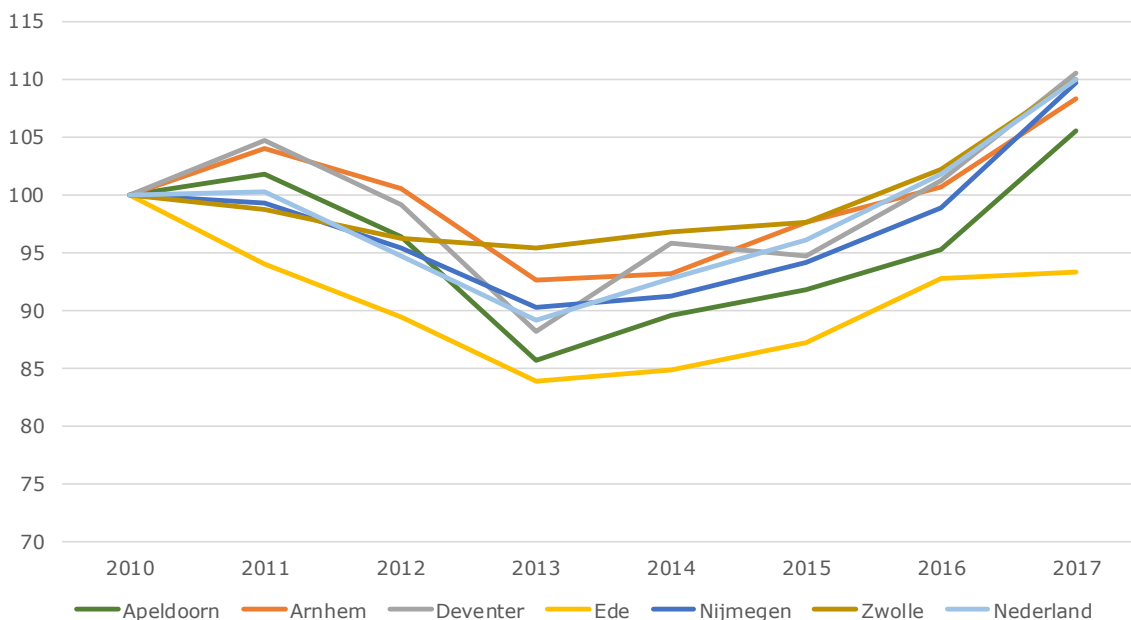
bron: CBS

De prijsstijging in Apeldoorn in 2017 t.o.v. 2016 was maar liefst 10,7%. In heel Nederland was deze gemiddeld 8,0%. Van de omliggende grote gemeenten kende alleen Nijmegen een grotere stijging, 10,9%. In Ede bleef de gemiddelde verkoopprijs hetzelfde, in Deventer steeg deze met 9,2% en in Arnhem en Zwolle beide met 7,6%.

In onderstaande figuur is te zien dat de ontwikkeling van de gemiddelde verkoopprijs in Apeldoorn zich de afgelopen jaren niet altijd in gelijke mate heeft ontwikkeld vergeleken met de omliggende grote gemeenten en het Nederlands gemiddelde. Vanaf 2012 daalden de prijzen in Apeldoorn snel. Alleen Ede liet een grotere daling zien.

De afgelopen jaren steeg de gemiddelde verkoopprijs in Apeldoorn weer in lijn met de andere gemeenten en Nederland. Alleen Ede bleef achter. Wel was deze prijs in Apeldoorn in 2017 6% hoger dan in 2010, terwijl dat in heel Nederland, Nijmegen en Zwolle 10% was, in Deventer zelfs 11% en in Arnhem 8%.

Indexcijfers verkoopprijzen bestaande koopwoningen (2010 = 100)

bron: CBS

Ook op de sociale huurwoningmarkt in Apeldoorn zagen we de vraag aantrekken. In de 1^e helft van 2017 was het gemiddeld aantal reacties op advertenties 70, terwijl dat in 2016 en 2015 elk nog ruim 50 was en in 2014 nog 43. Het slagingspercentage daalde in de 1^e helft van 2017 naar 18%, een jaar eerder was dat nog 25%.

Apeldoorners oordelen erg positief over het wonen in Apeldoorn

Het Bewonerspanel van Apeldoorn wordt regelmatig bevraagd over zaken die betrekking hebben op het wonen en leven in Apeldoorn.

Het leven in Apeldoorn wordt goed gewaardeerd door de Apeldoorners: men gaf in 2017 het leven in het algemeen in Apeldoorn een 7,6 (in 2015 en 2016 was dat nog een 7,3). En het eigen welzijn werd zelfs beoordeeld met een 8,1 (in 2015 was dat nog een 7,8). Bijna de helft van de respondenten was daarnaast trots op Apeldoorn.

En het Bewonerspanel liet zien dat mensen graag in Apeldoorn wonen. De 3 meest genoemde redenen om in Apeldoorn te wonen waren:

- de aantrekkelijke woonomgeving in de buurt of dorp (59%)
- familie of vrienden die in de buurt wonen (51%)
- de ligging nabij de Veluwe (51%)

(men mocht meerdere antwoorden geven, vandaar dat de percentages optellen tot meer dan 100)

Belangrijke voorzieningen voor gezinnen zoals huisarts, basisonderwijs, kinderopvang worden op mate van aanbod en bereikbaarheid met een ruime voldoende beoordeeld. Ontmoetingsplekken voor kinderen van 12-18 worden echter beoordeeld als matig. En de speelvoorzieningen voor kinderen tot 12 als bijna voldoende.

Bijna twee derde van de Apeldoorners doet aan sport. En de sportvoorzieningen in Apeldoorn worden beoordeeld met een 7,6 (dat is iets hoger dan in 2015, 7,4). Het oordeel over de culturele voorzieningen was iets lager: 7,4 (in 2015 was dat nog een 7,1).

In 2017 vond men het er prettig wonen in de buurt of dorp waar men woonde: men gaf hiervoor gemiddeld het rapportcijfer 8. Ruim 40% heeft dagelijks contact met buurt- of dorpsgenoten, en eveneens ruim 40% eens per week. Toch heeft een kleine 10% nooit contact met buurtgenoten.

Zo'n 40% voelt zich betrokken bij de buurt of het dorp waarin men woont en bijna 50% enigszins. Van de mensen heeft ruim 30% zich de afgelopen 12 maanden (op het moment van de vraagstelling) zich actief ingezet voor de eigen buurt. Op de vraag of men dat in de toekomst wil doen antwoorde 20% met ja en bijna de helft met misschien.

Woon aantrekkelijkheid Apeldoorn volgens Atlas voor Gemeenten iets verbeterd

De positie van Apeldoorn op de Woon aantrekkelijkheidsindex 2017 van de Atlas voor Gemeenten is iets verbeterd, van plaats 31 in 2016 naar 29 in 2017. Deze stijging is voornamelijk veroorzaakt door een stijging op de ranglijst van:

- cultureel aanbod (van 41e naar 34e),
- veiligheid (van 8e naar 6e),
- percentage koopwoningen (van 14e naar 10e),
- culinair aanbod (van 32e naar 28e).

De positie van Apeldoorn op deze ranglijst is al jaren stabiel rond positie 30 van de 50 grootste gemeenten in Nederland. Van de ons omringende grote gemeenten staat Arnhem op 10, Nijmegen op 11, Zwolle op 19, Ede op 22 en Deventer op 35.

Naast bovengenoemde zaken scoorde Apeldoorn volgens Atlas voor Gemeenten positief op de Geluksindex (7e), rapportcijfer Tevredenheid (5e), Rapportcijfer Geluk (4e) en Veiligheid (6e).

Apeldoorn is als grote gemeente relatief veilig

In de Atlas van Gemeenten was al te lezen (zie hierboven), dat Apeldoorn qua veiligheid goed scoort. Dat is ook te zien aan de misdaadcijfers.

Het totaal aantal misdrijven in Apeldoorn daalt al sinds 2013. In dat jaar werden er nog ruim 10.600 misdaden geregistreerd. In 2017 was dat aantal gedaald naar ruim 7.300. Een afname van 31%.

Uit de jaarlijkse lokale Veiligheidsmonitor, gehouden onder het bewonerspanel van de gemeente Apeldoorn, blijkt dat de bewoners zich over het algemeen ook veilig voelen. Het gegeven rapportcijfer voor de veiligheid in de eigen buurt was de afgelopen jaren stabiel: een 7½.

En vergeleken met andere gemeenten is Apeldoorn relatief veilig. Uit onderstaande tabel is af te leiden, dat als wordt gemeten naar het aantal misdrijven per 1.000 inwoners, alleen Ede van de omliggende grote gemeenten minder misdrijven kende. En relatief waren er in Apeldoorn minder misdrijven dan in Nederland gemiddeld.

Misdrijven per 1.000 inwoners

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Apeldoorn	74,8	68,8	64,5	56,4	52,2	45,8
Arnhem	101,9	96,0	92,2	82,9	82,6	73,9
Deventer	71,9	68,6	66,0	57,1	56,3	50,2
Ede	57,6	53,2	45,4	44,1	47,7	42,9
Nijmegen	103,4	100,1	84,8	78,7	75,5	66,6
Zwolle	77,3	72,9	63,7	60,6	53,2	49,0
Nederland	69,0	65,9	60,9	57,9	54,7	48,6

bron: CBS

De afname van het aantal misdrijven per 1.000 inwoners was in Apeldoorn groot, van bijna 75 in 2012 naar een kleine 46 in 2017. Dat is een daling van bijna 39%. Het was een grotere daling dan in de omliggende grote gemeenten was te zien. In heel Nederland daalde het relatieve aantal misdrijven met bijna 30%.

De maatschappelijke participatie is in Apeldoorn gemiddeld

Volgens de duurzaamheidsbalans van Telos scoort Apeldoorn min of meer hetzelfde als het Nederlands gemiddelde op maatschappelijke participatie. Over de jaren heen is de score voor Apeldoorn licht gestegen, maar dat geldt voor heel Nederland en de andere grotere gemeenten. De scores voor Apeldoorn en Deventer zijn vergelijkbaar. Ede en Zwolle laten de hoogste scores zien, Arnhem de laagste.

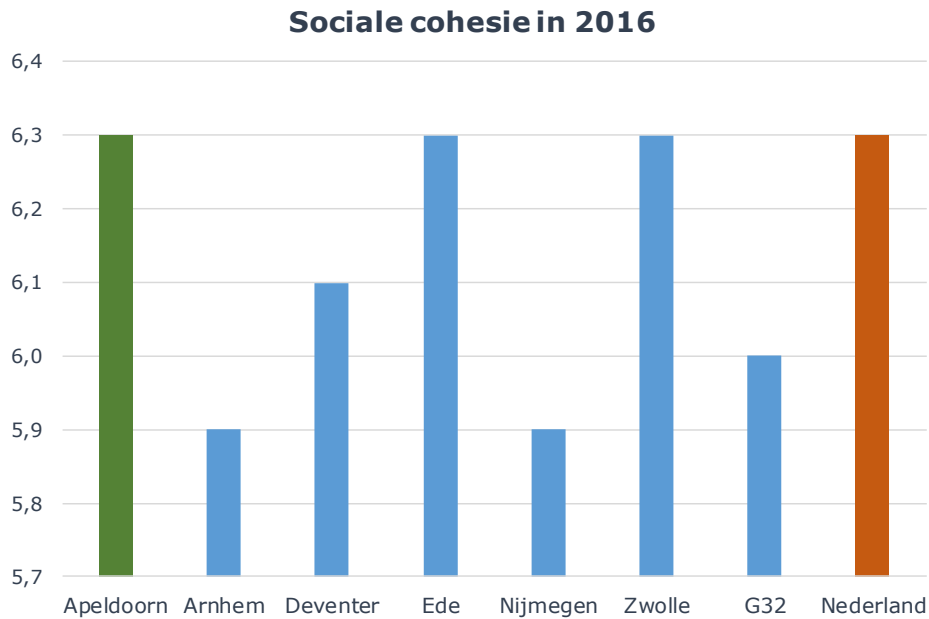
Maatschappelijke participatie (schaal 0-100)

	2014	2015	2016	2017
Apeldoorn	45	45	44	47
Arnhem	35	35	35	38
Deventer	44	45	45	47
Ede	50	50	50	52
Nijmegen	41	40	40	43
Zwolle	49	50	50	51
100.000 - 300.000 inwoners	42	42	42	45
Nederland	45	45	45	48

bron: Telos, waarstaatjegemeente.nl

De sociale cohesie is in Apeldoorn hoog voor een grote gemeente

De Veiligheidsmonitor van het CBS laat zien dat de score op sociale cohesie in Apeldoorn voor een grote gemeente behoorlijk hoog is. Uit onderstaande figuur blijkt dat de score voor Apeldoorn hetzelfde is als het Nederlands gemiddelde en ruim hoger dan het gemiddelde van de G32 gemeenten. Ede en Zwolle laten een score gelijk aan die van Apeldoorn zien, de andere gemeenten rondom Apeldoorn een wat lagere.

Figuur 5

Bron: CBS Veiligheidsmonitor

Economie & Arbeidsmarkt van de ondernemende stad

Na jarenlange daling is het aantal arbeidsplaatsen in Apeldoorn weer gestegen

In december 2017 was het aantal arbeidsplaatsen in Apeldoorn zo'n 94.200, bijna 1.500 meer dan een jaar eerder. Dat is een stijging van 1,6%. Hiermee is de dalende trend, die al sinds 2012 te zien was, geëindigd. Ter vergelijking, in Arnhem nam het aantal arbeidsplaatsen het afgelopen jaar toe met 1,8%, in Ede met 2,3% en Nijmegen met 0,5% (de cijfers van de andere Gelderse gemeenten zijn van medio 2017). En in heel Nederland steeg het aantal arbeidsplaatsen met 1,5%.

Het aantal eenmansbedrijven groeide in 2017 door en de teller kwam op bijna 8.200. Als naar het aantal arbeidsplaatsen exclusief de eenmansbedrijven wordt gekeken, valt het op dat in 2017 dit aantal weer is gestegen na een daling de jaren daarvoor. Maar het aantal van 2017 is nog wel ruim 6.000 minder dan in 2012.

Arbeidsplaatsen naar speerpuntsector

	<i>Ultimo jaar (= decembercijfers)</i>					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ICT & media	6.036	6.147	6.241	6.377	6.544	6.660
Zorg	19.191	19.695	19.590	17.457	17.371	16.594
Maakindustrie	8.939	9.004	9.151	9.112	9.284	8.906
Transport & logistiek	6.747	6.709	5.731	5.732	6.028	6.583
Vrije tijd	6.136	5.971	6.006	6.490	6.548	6.793
Totaal speerpuntsectoren	47.049	47.526	46.719	45.168	45.775	45.536
Niet speerpuntsectoren	51.538	49.945	49.077	48.204	46.940	48.661
Totaal arbeidsplaatsen	98.587	97.471	95.796	93.372	92.715	94.197
Eenmansbedrijven	6.435	6.741	7.052	7.395	7.734	8.174
Arbeidsplaatsen excl. eenmansbedrijven	92.152	90.730	88.744	85.977	84.981	86.023

bron: Provinciale Werkgelegenheidsenquête

Speerpuntsector ICT & media is sinds 2012 gegroeid met ruim 600 arbeidsplaatsen naar 6.660, en het afgelopen jaar met ruim 100 arbeidsplaatsen. Tot en met 2016 groeide de IT afdelingen van de Belastingdienst fors. In 2017 daalde het aantal arbeidsplaatsen daar echter weer iets, net als bij de IT afdeling van het Kadaster. De groei van *ICT & media* in 2017 was m.n. toe te schrijven aan commerciële organisaties en de toename van het aantal eenmansbedrijven.

Speerpuntsector Zorg kent al sinds 2013 een dalende trend en liet in 2015 en 2017 forse afnames van het aantal arbeidsplaatsen zien. Sinds 2013 is het aantal arbeidsplaatsen in

de sector *Zorg* afgenomen met 3.100 naar 16.600 in 2017. Het gaat dan voornamelijk om thuiszorg. In 2017 verloor Vérian b.v. ruim 700 arbeidsplaatsen.

Speerpuntsector Maakindustrie liet als totaal een afname van bijna 400 arbeidsplaatsen zien en kwam daarmee in 2017 uit op bijna hetzelfde aantal als in 2012: 8.900. De oorzaak was per saldo toe te schrijven aan het vertrek van De Stentor en Wegener (Laan van Westenenk). Daarentegen is al jaren een stijging te zien bij Vervaardiging van voedingsmiddelen: in 2017 was het aantal arbeidsplaatsen zo'n 575 hoger dan in 2012.

Speerpuntsector Transport & logistiek groeide het afgelopen jaar met ruim 550 naar bijna 6.600 arbeidsplaatsen. Belangrijkste oorzaak hiervan was de verhuizing door Sandd van arbeidsplaatsen van Zutphen naar Apeldoorn. Sinds 2012 was een daling te zien van het aantal arbeidsplaatsen in de subsectoren Groothandel en handelsbemiddeling (b.v. Moduslink, er zijn afdelingen naar Venray verhuisd) en Vervoer over land (b.v. Connexion). In dezelfde periode groeide het aantal arbeidsplaatsen onder Opslag en dienstverlening voor vervoer (b.v. Grolleman en Visser Groep BV).

De *Speerpuntsector Vrije tijd* groeide het afgelopen jaar, evenals de jaren ervoor. Tussen 2012 en 2017 met ruim 650 arbeidsplaatsen en het afgelopen jaar met bijna 250 naar 6.800 in 2017. Het ging dan met name om de horeca (subsectoren Logiesverstrekking en Eet- en drinkgelegenheden).

Het aantal arbeidsplaatsen in de *Niet speerpuntsectoren* is na een jarenlange daling in 2017 weer gestegen: met ruim 1.700 en telde ultimo 2017 bijna 48.700 arbeidsplaatsen. Maar ten opzichte van 2012 is het aantal in 2017 nog altijd bijna 2.900 lager. De grootste stijging in 2017 was te zien bij de sectoren Bouw, Detailhandel, Openbaar bestuur, Onderwijs en Facility management, reiniging en landschapsverzorging.

Apeldoorn stabiel op ranglijst economische toplocaties

Bovenstaande ontwikkeling van het aantal arbeidsplaatsen is nog niet terug te zien in de ranglijst van economische toplocaties, zoals vorig jaar gepresenteerd door Bureau Louter en Elsevier. Deze gegevens waren toen nog niet beschikbaar.

Op de ranglijst van economische toplocaties stond Apeldoorn qua economische prestatie op positie 25. Een jaar eerder was dat nog 26, in 2009 23 en in 1996 39. Over de jaren heen is Apeldoorn dus gestegen op de ranglijst en de laatste paar jaar was de positie stabiel.

Op 1 stond afgelopen jaar de gemeente Haarlemmermeer, op 2 Son en Breugel, op 3 Amsterdam, op 4 Nieuwegein en op 5 Eindhoven. Zwolle nam de 10^e plek in, 2 plaatsen lager vergeleken met een jaar eerder, en is daarmee de hoogstgeplaatste gemeente van Oost Nederland. De volgende gemeenten op de ranglijst in Oost Nederland zijn Arnhem op de 19^e plaats en Barneveld op de 23^e. Apeldoorn, op plek 25, is daarmee de 4^e gemeente van Oost Nederland.

Andere gemeenten uit Oost Nederland in de top 50 zijn Oldenzaal op 27, Geldermalsen op 35, Hengelo op 36, Almelo op 41, Harderwijk op 42 en Nijkerk op 47. De andere grote gemeenten uit Oost Nederland staan buiten de top 50. Te weten Nijmegen op 60 (een jaar eerder nog op 40), Enschede op 70 (een jaar eerder nog op 63), Deventer op 72 (een jaar eerder nog op 100) en Ede op 86 (een jaar eerder nog op 71).

Apeldoorn zakte op de Sociaal Economische Index van Atlas voor Gemeenten

Op de Sociaal-economische index van Atlas voor Gemeenten is Apeldoorn in 2017 gedaald van plek 9 naar 16. Dit is veroorzaakt door een daling op de ranglijst van:

- werkloosheid (van 7^e naar 16^e); de werkloosheid is in Apeldoorn wel gedaald, maar minder snel dan gemiddeld
- percentage laagopgeleiden (van 15^e naar 38^e)
- banen (van 14^e naar 17^e)
- percentage zakelijke diensten (van 10^e naar 20^e);

Van de ons omringende grote gemeenten stond Zwolle op 8, Ede op 15, Deventer op 20, Nijmegen op 33, Arnhem op 36.

Naast bovengenoemde zaken scoorde Apeldoorn volgens Atlas voor Gemeenten positief op Bijstand (11e), Armoede (8e; hoe hoger op de ranglijst des te minder armoede), Segregatie van: (hoe lager op de ranglijst, des te beter) Werklozen (42e), Lage inkomens (45e), Allochtonen (47e).

Minder goed scoorde Apeldoorn op Werkgelegenheidsontwikkeling (27e; het aantal banen is in Apeldoorn de afgelopen jaren flink gedaald), Arbeidsongeschiktheid (35e; dit heeft vermoedelijk te maken met het grote aantal instellingen in Apeldoorn, waarin een deel van de ontvangers woont of waarvandaan is geëxtramuraliseerd).

In 2017 is de werkloosheid in Apeldoorn snel afgenomen

Tot 2016 bleef de werkloosheidsontwikkeling in Apeldoorn in negatieve zin iets achter, waardoor de score in de Atlas van Gemeenten minder was (zie hierboven). Uit recente cijfers, te zien in onderstaande tabel, blijkt echter dat de werkloosheid in 2017 in Apeldoorn snel is afgenomen. In 2017 lag het Apeldoorns werkloosheidspercentage onder het Nederlands gemiddelde en van de omringende grote gemeenten kende alleen Ede een lager percentage.

Werkloosheidspercentage

	2013	2014	2015	2016	2017
Nederland	7,3	7,4	6,9	6,0	4,9
Apeldoorn	6,5	7,0	6,3	6,0	4,6
Arnhem	8,6	10,0	9,2	7,3	6,1
Deventer	7,5	7,9	7,0	6,9	5,5
Ede	6,2	6,6	6,1	5,7	4,1
Nijmegen	9,1	8,8	8,3	7,4	5,4
Zwolle	6,7	6,8	7,0	6,7	4,9

bron: CBS

De afname van het werkloosheidspercentage is te zien bij alle opleidingsniveaus. In Apeldoorn was in 2017 van de lager opgeleiden 7,0% werkloos. Dat lag ruim onder het Nederlands gemiddelde van 8,3%. De werkloosheid onder hoog opgeleiden lag met 2,5% ook onder het Nederlands gemiddelde (2,9%). Echter, dat van de middelbaar opgeleiden lag met 5,1% iets boven het Nederlands gemiddelde van 4,8%.

De afname van de werkloosheid laat zich ook zien in de ontwikkeling van het aantal WW-uitkeringen. In onderstaande tabel is te zien, dat het aantal WW-uitkeringen in december

2017 veel lager was dan in januari 2017. In Apeldoorn was het verschil ruim 1.000 uitkeringen. Net als is de ons omringende grote gemeenten was in Apeldoorn de relatieve afname groter dan in heel Nederland. Alleen in Zwolle was de relatieve afname groter dan in Apeldoorn.

WW uitkeringen

	<i>jan. 2017</i>	<i>dec. 2017</i>	<i>verschil</i>	<i>% verschil</i>
Apeldoorn	4.274	3.253	-1.021	-23,9%
Arnhem	4.427	3.446	-981	-22,2%
Deventer	2.898	2.265	-633	-21,8%
Ede	2.144	1.632	-512	-23,9%
Nijmegen	4.348	3.422	-926	-21,3%
Zwolle	3.475	2.613	-862	-24,8%
Nederland	418.709	329.953	-88.756	-21,2%

bron: UWV

En ook het aantal niet werkende werkzoekenden nam in 2017 af (zie hieronder). Relatief in Apeldoorn echter niet zo snel als landelijk en de andere grote gemeente rondom Apeldoorn. Alleen Deventer liet een vergelijkbaar beeld zien. Dit komt mede doordat, naar verhouding tot de beroepsbevolking, Apeldoorn minder niet werkende werkzoekenden kent.

Niet werkende werkzoekenden

	<i>jan. 2017</i>	<i>dec. 2017</i>	<i>verschil</i>	<i>% verschil</i>
Apeldoorn	7.240	6.297	-943	-13,0%
Arnhem	13.168	9.347	-3.821	-29,0%
Deventer	4.962	4.347	-615	-12,4%
Ede	4.483	2.685	-1.798	-40,1%
Nijmegen	11.907	8.772	-3.135	-26,3%
Zwolle	6.751	4.466	-2.285	-33,8%
Nederland	868.858	611.456	-257.402	-29,6%

bron: UWV

In de laatste maanden van 2017 is het aantal bijstandsuitkeringen (wwb) in Apeldoorn snel afgenomen, relatief sneller dan in heel Nederland

De positieve economische ontwikkelingen zijn ook terug te zien in de ontwikkeling van het aantal bijstandsuitkeringen (wwb). In Nederland groeide dit aantal nog tot en met maart 2017 en nam daarna af. Eind 2017 lag het aantal in heel Nederland 1,9% onder het aantal van maart dat jaar.

In Apeldoorn groeide het aantal bijstandsuitkeringen door tot en met juni naar ruim 3.800. Maar daarna nam ook in Apeldoorn het aantal af naar zo'n 3.700 aan het einde van het jaar. Dat is een daling van 3,0%. De daling in Apeldoorn ging dus relatief sneller dan in heel Nederland.

Economische groei van Apeldoorn lag vanaf 2014 onder het Nederlands gemiddelde

Het CBS is gevraagd om inzicht te geven in de economische ontwikkeling van Apeldoorn. In onderstaande tabel is te zien, dat de economische groei in Apeldoorn vanaf 2014 onder het Nederlands gemiddelde lag. In 2014 was deze nog negatief, terwijl de economie in heel Nederland al weer groeide.

De reden hiervan is dat Apeldoorn minder heeft geprofiteerd van de groei in de sectoren Nijverheid en energie, en de commerciële dienstverlening. In 2016 is de economie van Apeldoorn wel harder gegroeid dan in 2015.

Economische groei in Nederland, uitgesplitst naar Apeldoorn, 2012-2016

	Nederland				
	2012	2013	2014	2015	2016*
Bbp (marktprijzen) mln euro	645.164	652.748	663.008	683.457	702.641
Bbp % volumemutaties	-1,1	-0,2	1,4	2,3	2,2
	<hr/>				
	w.o. gemeente Apeldoorn				
Bbp (marktprijzen) mln euro	7.146	7.223	7.251	7.319	7.470
Bbp % volumemutaties		0,6	-0,6	1,5	1,8

bron: CBS

* Voorlopige cijfers

Apeldoornse economie relatief sterk afhankelijk van niet-commerciële dienstverlening

In heel Nederland wordt de economie voor nog geen kwart bepaald door de niet-commerciële dienstverlening (ze tabel hieronder). In Apeldoorn is dat aandeel ruim een derde van de economie. En waar dat aandeel in Apeldoorn de afgelopen jaren groeide is dat in heel Nederland licht gedaald.

Daartegenover stond dat de commerciële dienstverlening, qua aandeel wel de belangrijkste sector, een klein beetje aandeel verloor in de Apeldoornse economie. Terwijl het aandeel hiervan in de Nederlandse economie wat groeide.

Bruto toegevoegde waarde naar sector in Nederland, uitgesplitst naar Apeldoorn, 2012-2016

% in het totaal	Nederland				
	2012	2013	2014	2015	2016*
Bruto toegevoegde waarde					
A Landbouw, bosbouw en visserij	1,7	1,9	1,8	1,8	1,8
B-F Nijverheid en energie	22,1	21,4	20,5	20,2	19,9
G-N Commerciële dienstverlening	51,5	51,9	53	53,9	54,2
O-U Niet-commerciële dienstverlening	24,7	24,8	24,7	24,1	24,1
	w.o. gemeente Apeldoorn				
Bruto toegevoegde waarde					
A Landbouw, bosbouw en visserij	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
B-F Nijverheid en energie	15,2	15,6	15,1	15,1	15,6
G-N Commerciële dienstverlening	48,6	48,2	48,6	48,2	47,5
O-U Niet-commerciële dienstverlening	35,9	35,9	36,1	36,4	36,6

bron: CBS

* Voorlopige cijfers

In Apeldoorn is de arbeidsproductiviteit binnen de niet-commerciële dienstverlening, gerekend in euro's per uur, ook hoger dan in heel Nederland. In onderstaande tabel is te zien dat dit in Apeldoorn zo'n €6 per uur hoger ligt, een verschil van bijna 15%. De arbeidsproductiviteit in Apeldoorn in de commerciële dienstverlening ligt op min of meer hetzelfde niveau als heel Nederland, maar die in de sectoren Nijverheid en energie, en Landbouw, bosbouw en visserij een stuk lager.

Arbeidsproductiviteit euro per uur naar sector in Nederland en uitgesplitst naar Apeldoorn, 2012-2015

euro per uur	Nederland			
	2012	2013	2014	2015*
Arbeidsproductiviteit in euro per uur				
A Landbouw, bosbouw en visserij	28	31	30	30
B-F Nijverheid en energie	57	57	55	57
G-N Commerciële dienstverlening	48	50	51	52
O-U Niet-commerciële dienstverlening	39	40	41	41
	w.o. gemeente Apeldoorn			
Arbeidsproductiviteit in euro per uur				
A Landbouw, bosbouw en visserij	17	14	14	15
B-F Nijverheid en energie	45	47	47	49
G-N Commerciële dienstverlening	49	48	51	51
O-U Niet-commerciële dienstverlening	44	46	48	47

bron: CBS

* Voorlopige cijfers

Toerisme en vrije tijd

In 2017 was de regio Veluwe en Veluwerand de nummer 1 vakantiebestemming van Nederland voor binnenlandse vakanties

Met ruim 1,8 miljoen vakanties was de Veluwe en Veluwerand in 2017 de nummer 1 voor binnenlandse vakanties. In 2016 stond deze regio nog op plek 3. Het aantal binnenlandse vakanties op de Veluwe steeg ten opzichte van 2016 met 42.000. De totale groei van het aantal binnenlandse vakanties bedroeg 18.000.

De voornaamste reden dat de Veluwe op 1 stond was de grote afname van het aantal binnenlandse vakanties in de Noordzeebadplaatsen en de Groningse, Friese en Drentse zandgronden. De Noordzeebadplaatsen hadden echter veel last van slecht weer in de zomer van 2017.

Aantal vakanties naar bestemmingen (x 1.000)	Aantal vakanties		
	2016	2017	Vershil
1. Veluwe en Veluwerand	1.778	1.820	42
2. Groningse, Friese en Drentse zandgronden	1.937	1.774	-163
3. West- en Midden-Brabant	1.664	1.712	48
4. Noordzeebadplaatsen	2.062	1.706	-356
5. Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	1.677	1.633	-44
6. Twente, Salland en Vechtstreek	1.424	1.478	54
7. Zuid-Limburg	976	1.076	100
8. Waddeneilanden	1.035	1.072	37
9. IJsselmeerkust	1.043	1.064	21
10. Deltagebied	696	646	-50
Overige bestemmingen	3.291	3.620	329
Totaal	17.583	17.601	18

bron: Continu vakantie onderzoek NBTC-NIPO Research

Als naar de lange termijncijfers (2002 t/m 2016) van het CBS wordt gekeken, is het aantal van de Veluwe in 2017 nog altijd laag t.o.v. het verleden. Het topjaar was 2006 met een aantal van 2.148.000 vakanties. Na 2012 (2.124.000 vakanties) is het t/m 2016 alleen maar bergafwaarts gegaan. 2017 laat dan voor de Veluwe wel een stijging zien, maar is nog wel het op 1 na slechtste jaar sinds 2002.

Wat verder is te zien is een 'herverdeling' van bestemmingen. West- en Midden-Brabant (+48.000), Twente, Salland en Vechtstreek (+54.000), Zuid Limburg (+100.000) en Overige bestemmingen (+329.000) laten een absoluut grotere stijging zien dan de Veluwe.

De werkgelegenheid in de sector Vrijetijd in Apeldoorn is weer gegroeid in 2017

Onder kopje Economie en Arbeidsmarkt was al te lezen dat het totaal aantal arbeidsplaatsen in Apeldoorn is gestegen het afgelopen jaar, ook die in de sector Vrijetijd. Deze sector had in 2017 bijna 6.800 arbeidsplaatsen. Ten opzichte van 2016 waren dat er bijna 250 meer.

5 jaar geleden, in 2013, bedroeg het aantal arbeidsplaatsen in de sector Vrijetijd in Apeldoorn nog geen 6.000. De jaren erna steeg dit aantal gestaag. En dat terwijl het totaal aantal arbeidsplaatsen daalde tot 2016. Eind 2017 was het aantal arbeidsplaatsen in

deze sector bijna 14% meer dan in 2013. Het aandeel van de Vrijtijdsector in de Apeldoornse werkgelegenheid groeide in deze periode van 6,1% naar 7,2%.

Toerisme op de Veluwe in het kort (Bron: Kerncijfers Toerisme Veluwe)
(De cijfers gaan t/m 2016, 2017 is nog niet bekend)

De 3 belangrijkste groepen vakantiegangers op de Veluwe naar huishoudens- en gezinsamenstelling waren nog altijd:

1. Ruim 45% volwassenen zonder thuiswonende kinderen (vrouw ouder dan 35 jaar)
2. Ruim 21% gezinnen met kinderen (jongste kind 0-5 jaar)
3. Bijna 14% gezinnen met kinderen (jongste kind 6-12 jaar)

De Veluwe had bijna 94.000 slaapplekken. Bijna de helft van de vakantiegangers op de Veluwe overnachtte in een bungalow. Dit aantal is de afgelopen jaren gestegen van 3.113 mln. in 2014 naar 3.707 mln. in 2016. 30% van de vakantiegangers op de Veluwe waren kampeeders. Het aantal overnachtingen van kampeeders steeg van 1.675 mln. in 2014 naar 2.252 mln. in 2016. Het aantal overnachtingen in een hotel is in 2016 iets gedaald.

Al jaren is het aandeel korte vakanties op de Veluwe ongeveer de helft van het totaal. In 2016 is het aandeel middellange vakanties (5-8 dagen) iets afgenomen (van 39% naar 32%) en het aandeel lange vakanties daarentegen iets toegenomen (van ruim 13% naar ruim 17%). Daarnaast groeide het aantal vakanties in de herfst en winter.

De binnenlandse vakanties op de Veluwe leverde de Veluwse economie in 2016 €277 mln. op. De toerist op de Veluwe besteedde in 2016 gemiddeld per dag €27,90, een jaar eerder was dat nog €30,40. In heel Nederland was een daling te zien, van €33,40 naar €32,40, maar deze was dus niet zo groot als op de Veluwe.

In 2016 groeide het aantal buitenlandse gasten met 3,4% en waren verantwoordelijk voor een half miljoen overnachtingen. Verreweg de meeste buitenlandse gasten komen uit Duitsland (175.000 in 2016, dat is 4% meer dan in 2015) en België (125.000 in 2016, dat is 16% meer dan in 2015).

In de top 10 van betaalde dagattracties op de Veluwe stonden 3 Apeldoornse dagattracties: De Apenheul op 5, Julianatoren op 6 en Paleis Het Loo op 9. Op 1 staat Burgers Zoo, op 2 Dolfinarium en op 3 Nationaal Park De Hoge Veluwe. In de top 10 van gratis dagattracties staat 1 Apeldoornse: Natuurpark Berg en Bos.

De bezoekersaantallen van betaalde attracties in en om Apeldoorn in 2016 staan in onderstaande tabel:

Bezoekersaantallen in 2016

Apenheul	455.000
Nationaal Park de Hoge Veluwe	547.000
Juliantoren	450.000
Kröller-Müller Museum	345.000
Paleis het Loo	313.989
CODA	71.000
Orpheus	220.988

bron: Jaarverslagen

Duurzaamheid

Apeldoorn wordt steeds duurzamer

De duurzaamheidsbalans van Telos (te raadplegen via waarstaatjegemeente.nl) laat zien hoe een gemeente scoort op de drie duurzaamheidskapitalen, te weten de drie P's van People, Profit en Planet: het sociaal-cultureel, economisch en ecologisch kapitaal.

De overall duurzaamheidsscore van Apeldoorn lag in 2017 met 52 punten (op een schaal van 0-100) hoger dan het gemiddelde van Nederland (50) en het gemiddelde van de gemeenten met 100.000-300.000 inwoners (49). De afgelopen jaren is de overall duurzaamheidsscore van Apeldoorn iets sneller gestegen dan die van de gemeenten met 100.000-300.000 inwoners. Van de grotere gemeenten rondom Apeldoorn scoort alleen Ede iets beter.

Overall duurzaamheidsscore (schaal 0-100)

	2015	2016	2017
Apeldoorn	50	51	52
Arnhem	48	49	50
Deventer	48	49	50
Ede	51	52	53
Nijmegen	48	48	50
Zwolle	50	50	51
gemeenten 100.000 - 300.000 inwoners	48	48	49
Nederland	48	49	50

Bron: Telos

De bouwsteen van de duurzaamheidsbalans van Telos, die het meest raakt aan circulair, klimaat en energie is Ecologisch kapitaal. De score van Apeldoorn op Ecologisch kapitaal is met 59 punten (op een schaal van 0-100) bijzonder goed te noemen. Het ligt ruim boven het gemiddelde van de gemeenten met 100.000-300.000 inwoners en dat van heel Nederland

Ecologisch Kapitaal (schaal 0-100)

	2015	2016	2017
Apeldoorn	57	60	59
Arnhem	52	54	53
Deventer	53	55	55
Ede	54	56	57
Nijmegen	51	51	51
Zwolle	52	53	54
gemeenten 100.000 - 300.000 inwoners	50	52	52
Nederland	51	52	52

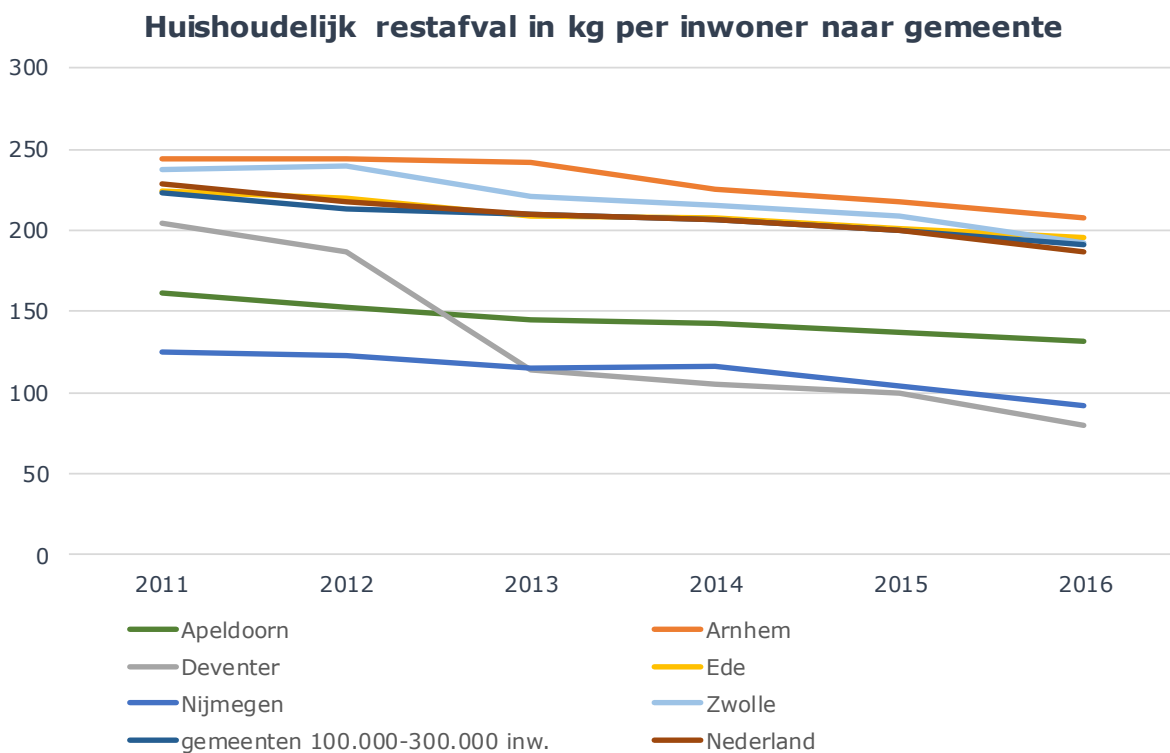
Bron: Telos

Een blik op de onderliggende indicatoren laat zien dat Apeldoorn goed scoort op Afval en grondstoffen, Bodemkwaliteit, Luchtkwaliteit en Waterkwaliteit. Minder goed scoort Apeldoorn echter op Energie.

Het aantal kg huishoudelijk restafval in Apeldoorn was relatief laag en neemt al jaren af

In onderstaande grafiek is te zien, dat Apeldoorn goed scoorde als het gaat om het aantal kg huishoudelijk restafval per inwoner. Het gemiddeld aantal kg per inwoner was flink lager dan het Nederlands gemiddelde en dat van de gemeenten met 100.000-300.000 inwoners.

Hoe beter er afval wordt gescheiden, des te minder restafval er wordt geproduceerd. In de gemeenten Apeldoorn, Nijmegen en Deventer wordt via gedifferentieerde tarieven een prijsprikkel gegeven zodat afval scheiden loont. In de grafiek is te zien dat dit beleid werkt. Qua hoeveel restafval per inwoner moet Apeldoorn in onze regio echter wel Deventer en Nijmegen voor laten gaan.

bron: CBS

Het energieverbruik van Apeldoornse huishoudens was hoog

En dat Apeldoorn minder goed scoort op het gebied van Energiegebruik blijkt uit onderstaande tabellen. Het gemiddeld elektriciteitsgebruik per woning per jaar is in Apeldoorn al jaren hoger dan het Nederlands gemiddelde en dat van de gemeenten met 100.000-300.000 inwoners. Van de andere grotere gemeenten rondom Apeldoorn heeft alleen Ede een hoger elektriciteitsgebruik.

Gemiddeld elektriciteitsgebruik in kWh per jaar per woning

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Apeldoorn	3.351	3.257	3.218	3.129	3.100	2.957
Arnhem	2.875	2.826	2.778	2.701	2.669	2.602
Deventer	3.176	3.139	3.110	2.974	2.866	2.801
Ede	3.522	3.375	3.535	3.373	3.222	3.159
Nijmegen	2.864	2.792	2.751	2.644	2.623	2.544
Zwolle	3.053	3.023	2.995	2.877	2.798	2.726
gemeenten 100.000-300.000 inw.	3.132	3.069	3.016	2.910	2.869	2.799
Nederland	3.250	3.200	3.150	3.050	2.980	2.912

Bron: RWS Kmo

Sinds 2011 is het gemiddeld elektriciteitsgebruik in Apeldoorn wel met 11,8% afgenomen. Dat is relatief evenveel als Deventer en meer dan de andere grote gemeenten, dat varieerde tussen de 9,5% en 11,2%. De afname in heel Nederland was 10,4%.

En ook het gemiddeld gasverbruik is in Apeldoorn hoog (zie hieronder). Het is niet alleen hoger dan het Nederlands gemiddelde en dat van de gemeenten met 100.000-300.000 inwoners, maar ook hoger dan dat van de andere grotere gemeenten.

Gemiddeld gasverbruik in m3 per jaar per woning

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Apeldoorn	1.708	1.624	1.593	1.473	1.476	1.460
Arnhem	1.376	1.314	1.293	1.236	1.184	1.166
Deventer	1.560	1.496	1.466	1.395	1.312	1.300
Ede	1.686	1.582	1.680	1.605	1.483	1.454
Nijmegen	1.475	1.377	1.345	1.280	1.233	1.203
Zwolle	1.472	1.458	1.378	1.311	1.266	1.242
gemeenten 100.000-300.000 inw.	1.422	1.375	1.333	1.278	1.221	1.200
Nederland	1.574	1.480	1.453	1.414	1.337	1.320

bron: RWS Kmo

De afname van het gasverbruik sinds 2011 was in Apeldoorn 14,5%. Alleen in Ede was de relatieve afname kleiner: 13,8%. In de andere grotere gemeenten varieerde de afname tussen de 15,3% en 18,4%. In heel Nederland nam in deze periode het gasverbruik af met 16,1%.

Vermoedelijk heeft de samenstelling van de woningvoorraad in Apeldoorn te maken met het grotere verbruik. Apeldoorn kent namelijk relatief veel 2 onder 1 kap- en vrijstaande woningen. En daarnaast ook relatief veel grotere woningen in het buitengebied. Dat verklaart ook waarom Ede en Apeldoorn weinig van elkaar verschillen.

De uitstoot van co² is in Apeldoorn relatief hoog

Het hogere energieverbruik in Apeldoorn is ook terug te zien in de relatieve co² uitstoot per inwoner op het gebied van energie en warmte. In onderstaande tabel is te zien dat de co² uitstoot in 2016 in Apeldoorn wel is gedaald t.o.v. 2015, maar nog altijd hoger was dan in de omliggende grote gemeenten en het Nederlands gemiddelde. Deventer had relatief de minste co² uitstoot per inwoner, dat zo'n 20% lager lag dan dat van Apeldoorn.

**CO²-uitstoot Gebouwde Omgeving per inwoner
(gas, elektr. en warmte)**

Ton per inwoner

	2014	2015	2016
Apeldoorn	3,69	3,77	3,54
Arnhem	3,47	3,58	3,35
Deventer	-	2,94	2,83
Ede	3,48	3,52	3,31
Nijmegen	3,39	3,53	3,24
Zwolle	-	3,47	3,31
Nederland	3,18	3,26	3,12

Bron: Klimaatmonitor Min. I en W